

Česká hlava za vědu pro Jaroslava Doležela

Národní cenu vlády Česká hlava za vědu, výzkum a inovace, nejvyšší vědecké vyznamenání v České republice, převzal na slavnostním večeru v prostorách Vysoké školy ekonomické v Praze 25. listopadu 2018 za celoživotní přínos k rozvoji genetiky rostlin a aplikaci výsledků v praxi olomoucký rostlinný genetik prof. Ing. Jaroslav Doležel, DrSc.

Projekt Česká hlava vznikl před 16 lety z iniciativy osobností v čele s Arnoštem Lustigem a Antonínem Holým s cílem pomoci získat českým vědcům a technikům popularitu a prestiž, kterou věnujeme v hojně míře např. sportovcům a umělcům.

Prof. Doležel se zaměřuje na studium dědičné informace rostlin, její struktury a změny, které doprovázely evoluci rostlin a vznik nových druhů. Zásadně přispěl k uplatnění metody průtokové cytometrie při studiu jaderného genomu a jejímu využití v různých oblastech biologie rostlin a šlechtění zemědělských plodin. Založil nový obor genomiky, tzv. chromozomovou genomiku, která usnadňuje čtení dědičné informace rostlin, její mapování a izolaci důležitých genů. Ve spolupráci s rozvojovými zeměmi se podílí na úspěšném programu analýzy dědičné informace banánovníku a jeho šlechtění. V současnosti se věnuje studiu uspořádání dědičné informace v trojrozměrném prostoru buněčného jádra a vlivu tohoto uspořádání na její funkci.

„Velmi si této ceny vážím a považuji ji za ocenění mého dlouhodobého vědeckého úsilí,“ říká Jaroslav Doležel, vedoucí Centra strukturální a funkční genomiky rostlin Ústavu experimentální botaniky AV ČR

1 Nositel Národní ceny vlády Česká hlava za vědu, výzkum a inovace rostlinný genetik Jaroslav Doležel. Foto P. Jáchimová, AV ČR

v Olomouci. Vědecký tým prof. Doležela se v oboru dlouhodobě udržuje mezi světovou špičkou. Toto pracoviště je také součástí Centra regionu Haná pro biotechnologický a zemědělský výzkum, kde prof. Doležel působí jako vědecký ředitel.

Výsledky J. Doležela mají dlouhodobý mezinárodní ohlas, a i díky tomu patří k nejcitovanějším českým vědcům (jeho práce byly již citovány více než 12 000krát). Za vědeckou činnost získal v r. 1999 Cenu

Učené společnosti ČR, a v r. 2004 byl zvolen jejím řádným členem. V r. 2012 obdržel od Akademie věd cenu Praemium Academiae, v r. 2013 mu Mezinárodní konsorcium pro sekvenování genomu pšenice udělilo Leadership Award a v r. 2014 převzal Cenu ministra školství, mládeže a tělovýchovy za mimořádné výsledky výzkumu, experimentálního vývoje a inovací. Témata práce jeho týmu přiblížila i Živa (2016: 4 a 6; 2017: 1–4 a 6).

Jaroslav Doležel vždy usiloval o praktické uplatnění získaných výsledků a koncipoval jeden z nejuspěšnějších programů v rámci Strategie AV21 Akademie věd ČR, nazvaný Potravinový program pro budoucnost, jenž také koordinuje. Program se věnuje popularizaci vědeckých výsledků a vědecké činnosti vůbec a pomáhá urychlovat přenos nejnovějších poznatků do praxe. Zasadil se i o zřízení Aplikační laboratoře pro zemědělský výzkum na svém pracovišti v Olomouci – jejím posláním je přímá spolupráce se šlechtiteli a pěstiteli zemědělských plodin.

V r. 1978 absolvoval Vysokou školu zemědělskou v Brně a vědeckou aspiranturu na Ústavu experimentální botaniky ČSAV v Olomouci. V r. 1997 byl jmenován vedoucím olomouckého pracoviště Ústavu experimentální botaniky AV ČR. Přednáší na Přírodovědecké fakultě Univerzity Palackého v Olomouci a na Univerzitě Karlově v Praze. Je úspěšným vedoucím doktorských studentských prací českých i zahraničních studentů a působí jako lektor na odborných kurzech pořádaných zahraničními univerzitami.

Cena Česká hlava je udělována za mimořádné výsledky v oblasti výzkumu, vývoje a inovací od r. 2002. Jaroslava Doležela na ni nominovala Rada vlády pro výzkum, vývoj a inovace a návrh schválila 17. října 2018 vláda České republiky.

Více na www.ceskahlava.cz
<http://olomouc.ueb.cas.cz/>
<http://potravinyav21.cz/>

České hlavičky 2018 – ocenění pro středoškoláky

Nejlepší vědecké práce středoškolských studentů za letošní rok, které získaly titul Česká hlavička, byly vyhlášeny 6. listopadu 2018 v Brně. Laureáty vybrala odborná porota, jejímiž členy jsou naši nejvýznamnější vědci jako např. astrofyzik Jiří Grygar nebo genetik prof. Václav Hořejší.

Porota ocenila např. studentku 2. ročníku gymnázia, která objevila dosud neznámé enzymy v kvasinkách rodu *Candida*, jež způsobují závažná onemocnění, nebo studenta, jehož výzkum těžebního lomu umožnil změnit studii životního prostředí EIA (Environmental Impact Assessment), aby se mohlo v lomu těžit, ale nedošlo k ohrožení živočišných druhů, které tam žijí. Cenu získala i skupina středoškoláků z Plzně, kteří sami zkonstruovali unikátní zařízení.

Ve 12. ročníku byly vybrány práce v 6 kategoriích a studenti získali finanční ocenění v celkové výši 180 tisíc korun.

Laureáti cen Česká hlavička

● Natan Sidej z pražského Gymnázia Arabská obdržel cenu SANITAS – za odborné projekty z oblasti přírodních věd, které se zabývají lidským zdravím – za práci Syn téza inhibitorů fibroblastového proteinu odvozených od 2-kyanopyrrolidinu.

● Sylva Neradová z Gymnázia Pardubice, Mozartova, získala cenu GENUS, společnosti Lesy České republiky, s. p. – za odborné práce a projekty z oborů přírodních věd, zabývající se prostředím kolem nás – za studii Proteiny Pho 15p patogenních kvasinek *Candida albicans* a *C. parapsilosis* defosforylují 2-fosfoenolglykolát.

● Ondřej Brichta a kolektiv z Gymnázia Plzeň, Mikulášské náměstí, dostali cenu FUTURA – praktické projekty, zlepšovací návrhy a vynálezy, technologie a inovace – za práci Magnetronové naprašovací zařízení.

● Tomáš Drábek z Gymnázia Nad Štolou v Praze získal cenu MERKUR – odborné práce a projekty z oblasti společenských a humanitních věd – za práci Informačně-osvětový odbor v československé legii na Rusi.

● Tomáš Perutka z Gymnázia Brno, tř. Kpt. Jaroše, si odnesl cenu INGENIUM – práce a projekty v oblastech informatiky, matematiky, elektrotechniky a komunikace – za studii Užítí dekompoziční grupy k důkazu zákona kvadratické reciprocity.

● Jakub Vácha z Gymnázia Soběslav získal cenu Veolia – práce věnované ochraně nebo zlepšení životního prostředí – za téma Batrachologický inventarizační průzkum chráněného ložiskového území Dráchova a návrh průběžné rekultivace oblasti, včetně transferů během těžby.

Více na www.ceskahlava.cz/cz/ceske-hlavicky